

5. Sociální služby

Datovým zdrojem pro tuto kapitolu byla data Ministerstva práce a sociálních věcí, v oblasti důchodů data České správy sociálního zabezpečení.

Uživatelé sociálních služeb

Důležitým nástrojem chránícím osoby, jež jsou ohroženy nebo se ocitly v nepříznivé sociální situaci, před sociálním vyloučením a podporující jejich sociální začlenění jsou sociální služby.

Mezi uživateli sociálních služeb v menší či větší míře figurují rovněž děti a mládež do 18 let. Z terénních a ambulantních služeb využívají zejména služby osobní asistence a sociálně aktivizační služby pro osoby se zdravotním postižením. V roce 2016 se mladí do 18 let podíleli na celkovém počtu uživatelů těchto služeb v Jihočeském kraji 38 %, resp. 27 %, tato hodnota v mezikrajském srovnání byla třetí nejvyšší.

Ze zařízení sociálních služeb mají mezi juniory nejvíce uživatelů nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, která patří mezi služby sociální prevence. Jsou určena dětem a mládeži ve věku 6 až 26 let ohroženým nežádoucími jevy jako je např. kriminalita a závislost na omamných látkách. V Jihočeském kraji poskytla v roce 2016 tato nízkoprahová zařízení bezplatné služby více než 5,8 tis. osobám do 18 let (95 % z celkového počtu uživatelů v kraji). Tímto počtem se kraj zařadil na první místo v žebříčku krajů.

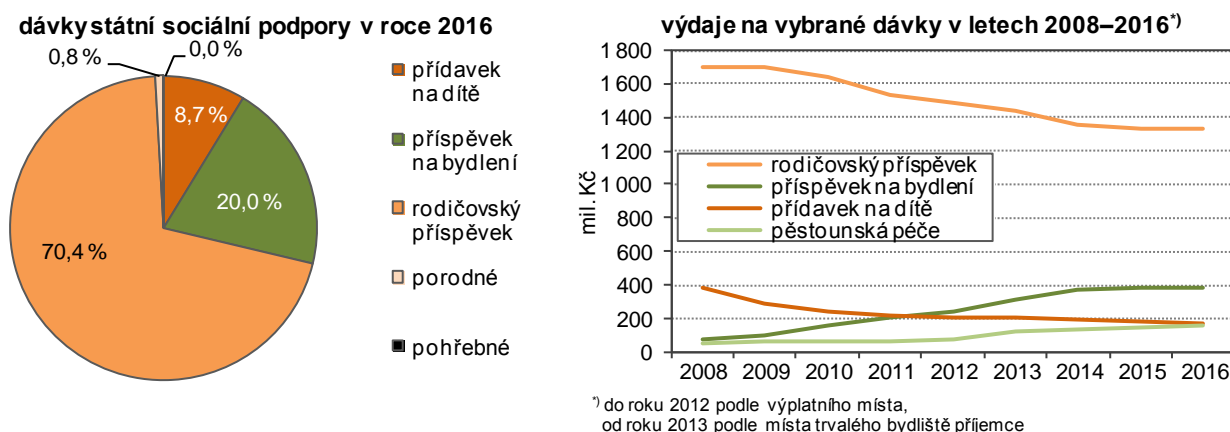
Pracoviště rané péče, která patří mezi služby sociální prevence a jsou určena dítěti a rodičům dítěte do 7 let věku, poskytla v roce 2016 služby 288 uživatelům, všichni byli mladší 18 let. V azylových domech tvořili nezletilí polovinu obyvatel. Mezi klienty denních stacionářů bylo 30 % osob mladších 18 let. Z osob, které využily v roce 2016 služby sociálního poradenství, byla 2 % mladší 18 let.

Dávky státní sociální podpory a pěstounské péče, příspěvek na péči

Systém státní sociální podpory zabezpečuje adresnou pomoc rodinám s nezaopatřenými dětmi ve stanovených sociálních situacích, na jejichž řešení rodina vlastními silami a prostředky nestačí. Některé dávky státní sociální podpory se poskytují v závislosti na výši příjmu žadatele a společně posuzovaných osob (přídavek na dítě, příspěvek na bydlení, porodné), u ostatních dávek (rodičovský příspěvek, pohřebné) není nárok výši příjmu limitován. Dávky pěstounské péče jsou od počátku roku 2013 samostatně právně upraveny a mezi dávky státní sociální podpory se již nezahrnují. Přispívají na potřeby spojené s péčí o dítě, o které se rodiče nemohou nebo nechtějí starat, a které je svěřeno do pěstounské péče.

Graf 5.1 Výdaje na dávky státní sociální podpory a pěstounské péče

Pramen: Ministerstvo práce a sociálních věcí

V Jihočeském kraji bylo v roce 2016 na dávky státní sociální podpory vyplaceno 1,9 mld. Kč. Největší část z těchto výdajů představoval rodičovský příspěvek. V roce 2016 jej v průměru každý měsíc pobíralo 16 tis. žen a téměř 300 mužů. Přídavek na dítě, na který vzniká nezaopatřenému dítěti nárok v závislosti na výši příjmu rodiny, byl v průměru každý měsíc roku 2016 vyplácen více než 20 tis. příjemců. Na porodné, které je jednorázovou dávkou závislou na příjmu, mělo v roce 2016 nárok 1,4 tis. osob. Na celkovém objemu dávek státní sociální podpory se výdaje na přídavek na dítě podílely necelými 9 %, porodné necelým 1 %.

Na dávky pěstounské péče bylo v roce 2016 vyplaceno 156 mil. Kč, z toho 62 % tvořily odměny pěstounům a 37 % příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Celkem byly dávky pěstounské péče vyplaceny v téměř 19 tis. dávkách. V roce 2016 bylo v kraji v náhradní rodinné péči 1 079 dětí. Pěstounů, poručníků a jiných pečujících osob bylo 1 111. Obě tato čísla byla nejvyšší od roku 2008.

Z dávek státní sociální podpory rostou v časové řadě od roku 2008 pouze příspěvky na bydlení, ostatní dávky klesají. Proti roku 2008 se počet dávek i výdaje na rodičovské příspěvky snížily o víc než 20 %, přídavky na děti téměř o 60 %. Ještě hlubší propad zaznamenalo porodné. Zaslouženě větší pozornost je věnována pěstounské péči, počet dávek se zvýšil o víc než třetinu a výdaje vzrostly téměř dvojnásobně.

Tab. 5.1 Vybrané dávky státní sociální podpory podle okresů

Pramen: Ministerstvo práce a sociálních věcí

	Počet vyplacených dávek (tis.)					Výdaje na dávky (tis. Kč)				
	2012	2013	2014	2015	2016	2012	2013	2014	2015	2016
Přídavek na dítě										
Jihočeský kraj	344,5	339,9	326,5	299,8	274,5	206 908	204 200	196 443	180 100	164 543
v tom okresy:										
České Budějovice	76,3	75,4	72,5	67,2	62,4	45 797	45 233	43 571	40 282	37 313
Český Krumlov	39,4	38,9	37,7	34,6	31,9	23 436	23 166	22 537	20 573	18 951
Jindřichův Hradec	57,2	55,8	54,2	47,8	42,7	34 557	33 638	32 705	28 832	25 817
Písek	42,6	43,0	40,7	38,4	35,8	25 676	25 946	24 530	23 296	21 562
Prachatice	33,4	32,1	30,3	26,3	23,8	19 961	19 268	18 188	15 882	14 329
Strakonice	38,9	38,1	36,2	34,2	31,3	23 334	22 838	21 776	20 380	18 666
Tábor	56,7	56,6	54,8	51,2	46,5	34 148	34 111	33 137	30 855	27 905
Rodičovský příspěvek										
Jihočeský kraj	220,4	211,2	200,8	199,1	196,5	1 489 848	1 442 097	1 352 834	1 326 742	1 327 625
v tom okresy:										
České Budějovice	67,3	65,6	62,3	62,7	61,8	469 704	460 404	431 294	429 989	431 363
Český Krumlov	22,7	21,2	20,2	19,9	19,6	148 261	139 131	128 949	126 424	127 029
Jindřichův Hradec	30,6	29,6	27,7	26,7	26,3	200 065	196 949	182 545	175 000	174 901
Písek	23,2	21,9	20,3	20,6	21,0	156 724	148 792	136 024	136 424	141 269
Prachatice	18,8	17,8	16,4	15,7	15,3	123 787	119 634	108 898	102 701	101 465
Strakonice	23,5	22,9	22,0	22,1	22,2	157 900	155 480	147 371	145 643	148 335
Tábor	34,3	32,3	31,9	31,3	30,2	233 408	221 707	217 754	210 561	203 263

V meziokresním srovnání jsou počty vyplacených dávek – přídávků na děti a rodičovských příspěvků, stejně jako objem výdajů na tyto dávky nejvyšší v nejlidnatějších okresech České Budějovice a Tábor. Nejméně jich bylo vyplaceno v okrese Prachatice.

Pěstounská péče a ústavní výchova

Pěstounská péče je státem podporovaná forma náhradní rodinné péče, která by měla dle nové právní úpravy dávek pěstounské péče zajišťovat hmotné zabezpečení dítěte a zároveň se zohledněním náročnosti této péče poskytovat adekvátní odměnu pěstounům. Dítě může být svěřeno na základě rozhodnutí soudu do pěstounské péče fyzické osobě nebo do společné pěstounské péče manželů. Současná právní úprava platná od 1. 1. 2013 výslovně stanovuje jako určující hledisko pro svěřeni do pěstounské péče zájem dítěte.

Tab. 5.2 Děti v náhradní rodinné péči a děti s nařízenou ústavní výchovou

Pramen: Ministerstvo práce a sociálních věcí

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Děti v náhradní rodinné péči	531	811	832	846	917	904	985	1 062	1 079
na 1 000 osob ve věku 0–18 let	4,3	6,7	6,9	7,0	7,7	7,6	8,2	8,8	8,8
Děti s nařízenou ústavní výchovou	387	366	374	347	298	306	298	279	257
na 1 000 osob ve věku 0–18 let	3,1	3,0	3,1	2,9	2,5	2,6	2,5	2,3	2,1

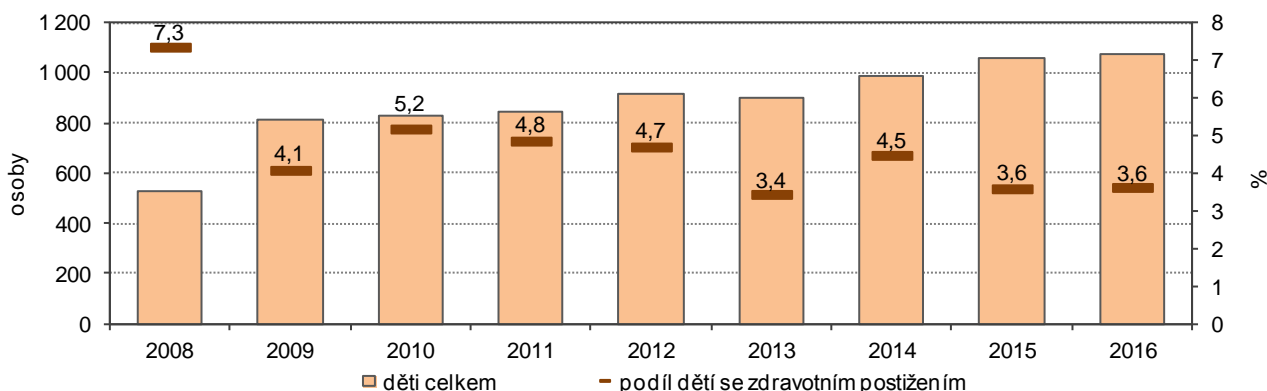
Pokud jsou výchova dítěte nebo jeho tělesný, rozumový či duševní stav, anebo jeho řádný vývoj vážně ohroženy nebo narušeny do té míry, že je to v rozporu se zájmem dítěte, anebo jsou-li tu vážné důvody, pro které rodiče dítěte nemohou jeho výchovu zabezpečit, může soud nařídit jeho ústavní výchovu. Soud přitom vždy zvažuje, zda není na místě dát přednost svěřeni dítěte do péče fyzické osoby. Ústavní výchovu lze nařídit nejdéle na dobu tří let a pokud důvody pro její nařízení stále trvají, lze ji opakovaně prodloužit, vždy však nejdéle na dobu 3 let. Soud je povinen nejméně jednou za 6 měsíců přezkoumat, zda důvody pro nařízení ústavní výchovy nadále trvají nebo zda není možné zajistit dítěti náhradní rodinnou péči.

Výhody kvalitní náhradní rodinné péče, pokud dítě nemůže vyrůstat v původní rodině, jsou zřejmé. Snižuje se riziko syndromu citové deprivace a dítě není tolik ohroženo vznikem traumatizujících a stigmatizujících prožitků jako dítě v ústavní výchově. Proto nepřekvapí, že počet dětí s nařízenou ústavní výchovou zvolna klesá a naopak se zvyšuje počet dětí v náhradní rodinné péči. Koncem roku 2016 bylo v náhradní rodinné péči v průměru 9 dětí z 1 tis. osob ve věku do 18 let (včetně) a nařízenou ústavní výchovu měly 2 ‰ juniorů.

Graf 5.2 Děti v náhradní rodinné péči

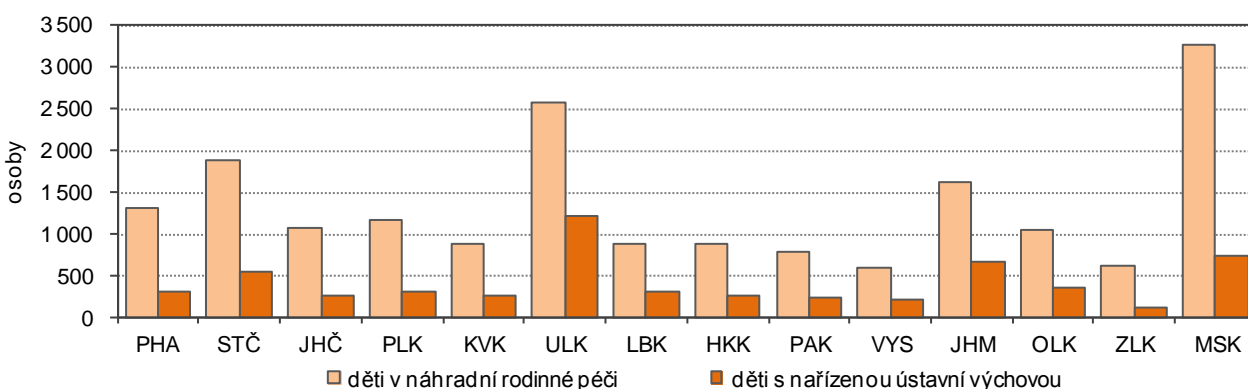
Pramen: Ministerstvo práce a sociálních věcí

V mezikrajském srovnání bylo nejvíc dětí v náhradní rodinné péči v Moravskoslezském kraji, nejvíc dětí s nařízenou ústavní výchovou bylo v kraji Ústeckém. V přepočtu na tisíc osob ve věku do 18 let (včetně) byl počet dětí v náhradní rodinné péči nejvyšší v Karlovarském a Ústeckém kraji (16 ‰). V těchto krajích byl i největší podíl dětí s nařízenou ústavní výchovou – v Ústeckém kraji 8 ‰, v Karlovarském 5 ‰. Naopak kraje Zlínský a Hlavní město Praha měly nejnižší podíl dětí v náhradní rodinné péči (6 ‰) a také nejnižší podíl dětí s nařízenou ústavní výchovou (1 ‰).

Graf 5.3 Děti v náhradní rodinné péči a děti s nařízenou ústavní výchovou podle krajů v roce 2016

Pramen: Ministerstvo práce a sociálních věcí

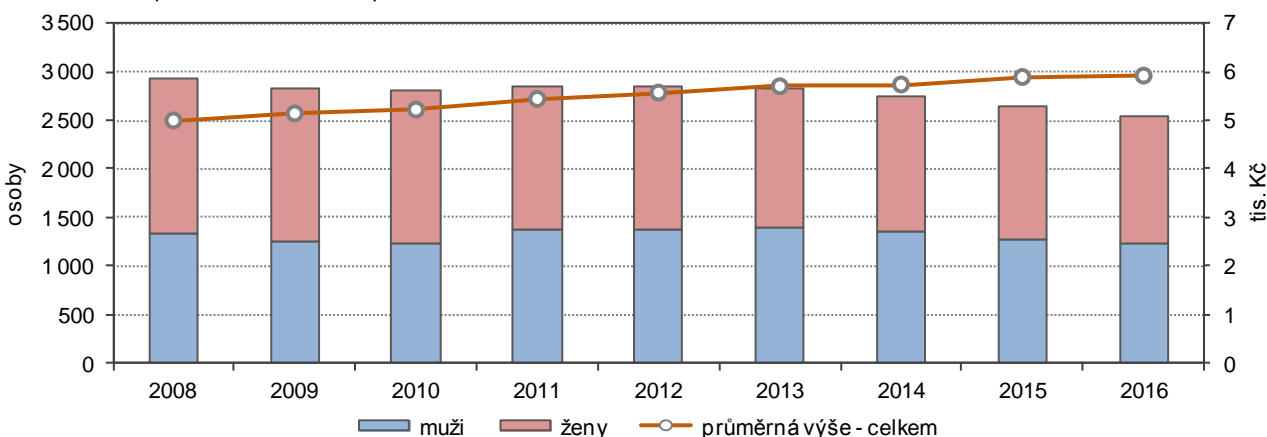

Sirotčí důchody

Sirotčí důchod patří do kategorie pozůstalostních důchodů. Je určen pro nezaopatřené děti, kterým zemřeli rodiče nebo jeden z nich. Tento důchod pobírají i děti, kterým zemřel rodič adoptivní nebo člověk, jenž měl dítě soudem svěřené do péče. Podmínkou pro vznik nároku na sirotčí důchod je, aby rodič nebo jiná z výše uvedených osob v době úmrtí pobíral starobní nebo invalidní důchod nebo platil důchodové pojištění po dostatečně dlouhou dobu.

Graf 5.4 Sirotčí důchody podle pohlaví (prosinec)

Pramen: Česká správa sociálního zabezpečení

Počet osob, které pobíraly sirotčí důchod, pozvolna klesá a průměrná výše sirotčího důchodu se zvyšuje. V prosinci 2016 byl vyplacen sirotčí důchod 2,5 tis. osobám, průměrná výše důchodu činila v kraji 5 917 Kč. Ačkoli v populaci juniorů je mírná převaha mladých mužů, mezi příjemci sirotčího důchodu nepatrně převažují ženy a dívky. Tato zdánlivá nelogičnost je způsobena tím, že dívky studují ve větší míře než chlapci a jsou tedy delší dobu nezaopatřené, zatímco chlapci se stávají dříve ekonomicky aktivními.

Z vnitroregionálního pohledu bylo v roce 2016 nejvíc osob pobírajících sirotčí důchod v okrese České Budějovice a nejméně v okrese Prachatice, což odpovídá rozmístění počtu obyvatel v kraji, ale v letech 2011–2015 bylo nejméně příjemců sirotčího důchodu v okrese Český Krumlov. V roce 2016 bylo v přepočtu na 1 tis. obyvatel mladších 25 let v kraji 15,7 osob pobírajících sirotčí důchod. V okrese Prachatice dosáhl tento podíl téměř 18 ‰. V ostatních okresech se pohyboval od 15 ‰ do 16 ‰.

Tab. 5.3 Sirotčí důchody podle okresů (prosinec)

Pramen: Česká správa sociálního zabezpečení

	Příjemci						Průměrná měsíční výše (Kč)					
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Jihočeský kraj	2 839	2 846	2 832	2 754	2 640	2 536	5 438	5 569	5 698	5 735	5 889	5 917
v tom okresy:												
České Budějovice	839	838	834	816	782	747	5 496	5 616	5 755	5 796	5 998	6 013
Český Krumlov	247	253	252	249	244	244	5 334	5 488	5 519	5 631	5 748	5 750
Jindřichův Hradec	422	411	410	373	363	351	5 384	5 532	5 704	5 765	5 871	5 963
Písek	326	334	324	313	299	271	5 475	5 617	5 710	5 716	5 869	5 870
Prachatice	261	259	263	256	249	233	5 247	5 391	5 491	5 541	5 565	5 587
Strakonice	321	308	302	298	283	280	5 411	5 561	5 680	5 677	5 844	5 942
Tábor	423	443	447	449	420	410	5 547	5 634	5 814	5 819	6 022	6 003

Držitelé průkazů zdravotně postižených

Nárok na průkaz osoby se zdravotním postižením má osoba starší 1 roku s tělesným, smyslovým nebo duševním postižením charakteru dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu, které podstatně omezuje její schopnost pohyblivosti nebo orientace, včetně osob s poruchou autistického spektra. Podle míry funkčního postižení pohyblivosti a orientace se určuje druh označení průkazu symbolem "TP" (osoba se středně těžkým postižením), "ZTP" (osoba s těžkým postižením) nebo "ZTP/P" (osoba se zvlášť těžkým funkčním postižením nebo úplným postižením pohyblivosti nebo orientace s potřebou průvodce).

Tab. 5.4 Držitelé průkazů osob se zdravotním postižením podle krajů k 31. 12. 2016

Pramen: Ministerstvo práce a sociálních věcí

	Držitelé průkazů			v tom podle druhu průkazu					
				TP ¹⁾		ZTP ²⁾		ZTP/P ³⁾	
	celkem	z toho do 18 let		celkem	z toho do 18 let (%)	celkem	z toho do 18 let (%)	celkem	z toho do 18 let (%)
		absol.	v %						
Jihočeský kraj	20 599	831	4,0	1 262	2,9	14 321	1,6	5 016	11,4
v tom okresy:									
České Budějovice	6 228	283	4,5	344	1,7	4 391	1,8	1 493	13,1
Český Krumlov	1 737	87	5,0	139	2,9	1 106	2,1	492	12,2
Jindřichův Hradec	2 573	107	4,2	231	4,3	1 562	1,4	780	9,6
Písek	2 075	82	4,0	114	1,8	1 427	1,4	534	11,2
Prachatice	2 499	71	2,8	134	2,2	1 895	0,8	470	11,1
Strakonice	2 480	83	3,3	118	6,8	1 752	1,4	610	8,2
Tábor	3 007	118	3,9	182	2,2	2 188	1,7	637	12,1

¹⁾ TP = osoba se středně těžkým postižením

²⁾ ZTP = osoba s těžkým postižením

³⁾ ZTP/P = osoba se zvlášť těžkým funkčním postižením nebo úplným postižením pohyblivosti nebo orientace s potřebou průvodce

V přepočtu na tisíc obyvatel starších jednoho roku vlastnilo koncem roku 2016 v Jihočeském kraji průkaz osoby se zdravotním postižením 33 osob. Držitelem průkazu TP byla 2 ‰, průkazu ZTP 23 ‰ a průkazu ZTP/P 8 ‰ osob z celé populace Jihočeského kraje (starších jednoho roku). Nejvíc osob se zdravotním postižením v přepočtu na počet obyvatel bylo v okrese Prachatice 50 ‰, nejméně jich bylo v okresech Český Krumlov a Jindřichův Hradec – méně než 29 ‰.

Z celkového počtu osob se zdravotním postižením jsou 4,0 % mladší 18 let, většinou jde o držitele průkazu „ZTP/P“. V přepočtu na počet obyvatel ve věku 1 až 18 let vlastnilo průkaz TP 0,3 ‰, průkaz ZTP 2,0 ‰ a průkaz ZTP/P 5,2 ‰ juniorů do 18 let. Nejvíc držitelů průkazu ZTP/P je mezi mladými do 18 let v okresech České Budějovice a Prachatice 5,8 ‰, resp. 5,9 ‰ a nejméně v okrese Strakonice 4,2 ‰.

